

40/41 15
GLEDALIŠKI LIST

O P E R A

BALETNI VEČER

Dirigent: A. Neffat.

Koreograf in režiser: ing. P. Golovin.

Pri klavirju: dr. D. Švara

PRVI DEL

1. *E. Grieg*: BAJKA Z DALJNEGA SEVERA
(lirična suita)

2. *V. Novak*: MLADOST ODHAJA
(šest slik iz bal. pantomime »Signorina Gioventù«)

DRUGI DEL

3. *W. Gluck*: DON JUAN
(Po Labanovi koreografski zamisli postavil B. Pilato)

TRETJI DEL

4. *A. Novak*: LJUBEZENSKA GAVOTA
(iz bal. pantomime »Nikotina«)

5. *A. Novak*: PASTIRSKA IDILA
(Iz bal. pantomime »Nikotina«)

6. *M. Ravel*: BOLERO
(Koreografiral B. Pilato)

7. *F. Liszt*: DRUGA RAPSDIJA

Cena »Gledališkega lista« din 2.50

BALETNI VEČER

PREMIERA 21. MAJA 1941

Vilko Ukmar:

Ples kot izraz človekove duše

Plesna umetnost pri nas nima pravega izročila in je zato obraz te umetniške vrste manj dognan. Vendar se v zadnjem času njena podoba vedno bolj jasni in si ta posebna umetnost postopoma pridobiva ugled, ki ga zasluži.

Do bistva plesne umetnosti prodre človek takoj, ko se mu je odprl pogled v umetnost sploh. Kajti vse umetniško življenje ima isto izhodišče in isto podtavo.

Vzgib duševnega doživetja, ki je prevelik, da bi se uravnovesil in upokojil v umetnikovi duši, preskoči iz duhovnega sveta v snovni svet in se utelesi v čutno zaznavnem svetu, ko si je v pravem umetniškem stremljenju pred tem poiskal in našel primerno obliko po postavah vesoljnega ravnovesja in najvišje ubranosti, ki je lepota sama. In tako se pojavi v zaznavnem svetu umetniški lik, ki je postal verni snovni odtisek duševnega doživetja, vzbujajoč vsled svoje poslušnosti najvišji harmoniji v dojemalcu občutja posebnega, lepotnega doživetja. To posebno umetniško dogajanje pa, ki vrši skozi ta plemeniti krog prehajanje doživetij iz človeka skozi očiščujočo

in urejujočo najvišjo lepотно postavo nazaj v človeka svoje prečudenšno poslanstvo duševnega poplemenitovanja, se razvija iz istega duševnega prautripa v čutno zaznavni svet po raznovrstnih poteh, kakor si že izbira za svoj izraz obris, barvo, besedo, ton ali kretljivo.

Ples je kretanje v času in prostoru in postane umetnost takrat, kadar se giblje človekovo telo v posebnih oblikah; v oblikah, ki jih je narekovala najvišja urejujoča postava, ki pa jih je sprožilo in poglajalo v čutni zaznavni svet umetnikovo doživetje. Take oblike, ki so pa obenem posebej uiete v okus določenih razvojnih časov in prostorov, sestavljajo plesno umetnost in njen slog.

Tako so se tekom človeškega življenja iz raznovrstnih duševnih doživetij in pod vplivi različno poudarjenega človekovega okusa razvile razne vrste plesne umetnosti: kuljni, bojni in pisani ljudski plesi, ki so se združno poplemenitili ter se uresničili kot plesna predstava umetnost, ki jo poznamo v zadnjih stoletjih pod izrazom — balet.

Ta posebna plesna umetnost se je po različnih umetnostnih nazorih razcepila v dve veji. Ena vrsta je ohranila za podstavo značaj čistega plesa, kjer se razvije oblika neposredno iz čustvenega sveta in to pod vplivi čistega lepotnega občutja, dočim se v drugi vrsti rode oblike iz čustvenih vzgibov posredno skozi predstavne asociacije, nastale po izkustvu iz vsakdanjega življenja.

Prva vrsta plesne umetnosti, takozvani čisti ples, je dosegla svoj višek v klasični dobi in si po tedanjem okusu utrdila svojstveno oblikovnost, ki je s svojimi oblikovnimi zakoni vzdržala vpliv prav do danes. V splošni naši novi miselnosti in čustvenosti pa vzbujajo ta vrsta oblikovnosti občutek neke okostenelosti, ker je v razvoju zaostala in je zato današnjemu človeku že nekam tuja. — Druga vrsta plesne umetnosti, ki jo imenujemo pomenski (programski) ples ali pantomimo, pa je zašla tako zelo pod vpliv razumskega razčlenjevanja in potom tega tako močno pod vpliv asociativnega predstavljanja po izkustvu iz čutnega prirodnega sveta, da je že pričela izgubljati svoje pravo bistvo.

Zato gredo nova stremjenja plesne umetnosti za tem, da ustvarijo novo plesno obliko, ki naj bo čim popolnejši plod že preje omenjenega čistega umetniškega ustvarjanja. Ker je v neki posebni

zavisnosti snovnega telesa od duhovnega človeškega sestava podana neka ugotovljiva zakonitost (telesni poklon je na primer redno zunanji odziv duševnega doživetja spoštovanja) naj bi se po kolikor mogoče ugotovljivi taki zakonitosti oblikovala plesna umetnost neposredno iz duhovnega sveta in iz določenih duševnih vzgibov. To seveda v okviru postav, ki jih piše vseurejujoča vesoljna volja. Plesni umetnik oblikuje svojo umetnost po živem navdihu, a obenem po skrbnem opazovanju in ugotavljanju življenjsko določene odvisnosti med duhovnim in tvarnim sestavom človekovim. Če je prenapolnila žalost dušo umetnikovo in če mu sili v zunanji umetniški izraz, naj bo ta izraz izoblikovan skrbno po naravni zakonitosti, ki veže duševni sestav človekov s telesnim, obenem pa naj se ta nova oblika ob svojem rojstvu povsem prikloni pred vseurejujočo vesoljno voljo, da ji vtisne svoj lepotni pečat. Plesna umetnina, ki je nastala tako, je v svojem izrazu močna, je občestvena in je predvsem živa in vedno sodobna. In tako je vsesplošno razumljiva, urejujoča in očiščujoča ter v vsem — osrečujoča.

Polja, na katerih nastaja in se razvija taka plesna umetnost pa so brezmejna, kot je brezmejno stvarstvo, čigar odsev nosi človek v svoji duši.

Baletni večer

I. E. Grieg: BAJKA Z DALJNEGA SEVERA

(lirična suita).

Plešejo:

Vila	G. Bravničarjeva
Fant	B. Pilato
Dekle	M. Remškarjeva
Njuni prijatelji	{ S. Japljeva A. Brčarjeva F. Čarman

Gozdna bitja.

Vseбина: Na daljnem severu pod skalovjem v neposredni soseščini fjorda čaka fant s šopkom cvetic v roki na svoje dekle. Ma-

homa pa se pred njim pokaže prelep privid čarobne vile, ki ga vsega prevzame, da pozabi na svojo pravo zemsko ljubezen. Šele gruča tovarišev in prijateljev, ki ga čez čas najde na tistem mestu, ga spet strezni in vrne v naročje izvoljenki. Toda ponoči ga skriven notranji nemir kradoma prižene nazaj k fjordu, kjer se blažen preda čarom nadzemske lepote. Sredi brezmejne slasti ga pa zalotijo nagajivi škratje, ki se ponorčujejo iz njegove človeške zablude. Končno pripeljejo k njemu še po gozdu tavajoče dekle, ki ga je iskalo, ter se smehoma poslove od obeh nemočnih človeških bitij.

II. V. Novak: MLADOST ODHAJA.

(peta slika iz bal. pantomime »Signorina Gioventù«)

Plešeta:

Pisar	P. Golovin
Njegova mladost	E. Moharjeva

Vsebina »Signorine Gioventù« je najlepše razvidna iz prologa — pesnitve Svatopluka Čecha, ki ga ob koncu lista objavljamo v celoti, dočim je v naši baletni uprizoritvi prikazanih le šest točk Pete slike.

1. Prihod mladosti
2. Otroške igre
3. Šolska leta
4. Mlada ljubezen
5. Mladost, ostani!
6. Prepozno . . .

III. W. Gluck: DON JUAN.

(Po Labanovi zamisli postavil B. Pilato)

Plešejo:

Don Juan	B. Pilato
Dona Ana	E. Moharjeva
Dona Dolores	M. Remškarjeva
Dona Elvira	S. Japljeva
Komtur, Anin oče	F. Čarman
Leporello	D. Pogačar

Ta balet je prvi uprizoril znameniti plesni mojster Laban na Dunajski državni operi, odkoder je prišel v Berlin, dočim ga je v Hamburg in Danzig prinesel baletni mojster Schwarzer.

Vsečina: Zvodnik in intrigant Leporello pripelje na zabavo koketno dono Dolores, zatem ljubosumno dono Elviro in končno še nedolžno dono Ano. Lahkoživec in zapeljivec don Juan omreži neizkušeno dekle, za kar pa izve Anin oče, ki pride terjat od zapeljivca zadoščenje in pade v dvoboju. Dona Ana objokuje očetovo smrt in se v svoji nesreči zasmili celo ljubosumni doni Elviri. Don Juan pa se ne zmeni za nič, temveč se preda nasladam in veseljačenju z dono Dolores, dokler se ne zasliši votlo trkanje. Leporello odpre vrata in na pragu se pokaže duh mrtvega komturja, ki je prišel na končni obračun. Gosti se razbeže, don Juan pa niha med grozo in ciničnim posmehom, dokler ga ne pretrese prihod blazne done Ane. Tako dobi komturjev duh oblast nad njim, nakar ga preda mukam peklenskih duhov, ki ga na koncu zadavijo.

IV. V. Novak: LJUBEZENSKA GAVOTA

(Iz bal. pantomime »Nikotina«)

Plešeta: G. Bravničarjeva in D. Pogačar.

Vsečina te točke nam pokaže sliko ljubezenske koketerije starih časov med koketno damo in blaziranim gospodom.

V. V. Novak: PASTIRSKA IDILA

(Iz bal. pantomime »Nikotina«)

Plešeta: S. Japljeva in F. Čarman

Bukoličen prizor med zaljubljenim pastirjem in mladim preprostim dekletom. Majhni prepiri, nesporazumi in zopetne sprave so barve ljubezni, brez katerih čustva mlade ljubezni oblede.

VI. M. Ravel: BOLERO.

(Koreografiral B. Pilato).

Plešejo:

Španec	B. Pilato
Njegova žena	E. Moharjeva
Mornar	F. Čarman

Ta ples je uprizorila v Parizu Ida Rubinstein. Vsebina nam kaže špansko zakonsko dvojico: moža muči ljubosumnost zaradi lahkožive žene. Tako odkrije ob neki priliki njeno ljubimkanje z mornarjem, za kar jo ostro prime. Mornar se zavzame za ženo in se spusti z možem v dvoboj. Žena spozna svojo krivdo, hoče obraniti moža in mornarjev nož zadene mesto nasprotnika njo samo v srce.

VII. F. Liszt: DRUGA RAPSODIJA.

Plešejo: G. Bravničarjeva, P. Golovin in baletni zbor.

V stepnem taborišču vstane nemir: med najlepšim dekletom in mladim ciganom nastane sporazum. Vsi posredujejo, da bi dvojico spet spravili, končno pa ju puste sama, da bi tako najlaže našla pot do sprave. To se tudi zgodi, seveda v splošno veselje, ki se pokaže v radostnem plesnem raju vseh ostalih.

Svatopluk Čech: Signorina Gioventu

Prolog.

V velikem mestu je živel človek, ne mlad in ne star. Bil je pisar v advokatski pisarni in je živel sam samcat enolično, neveselo življenje. Nekoč na večer, bilo je na pustni čas, ko je delal čez uro, je začutil vročico. Nehal je pisati in je šel poprosit šefa, bi mu li dovolil domov. Ves zakopan v važno pravdo, ga je ta neprijazno sprejel. Toliko dela je, pa ga hoče pustiti! Saj vemo zakaj. Plesal bi rad, norel, kakor vsakdo na ta večer! Ko se je pa ozrl na blede pisarjevi obraz, mu je le brž dal dovoljenje z naročilom, naj se vrne jutraj v pravi čas.

Pisar je stopil na ulico. Vsenaokrog kipeče veselje, šala in ples. Oglušen in omamljen se preriva skozi množico. Mahoma obstane kot učaran pred žarko razsvetljenim oknom s pustnimi kroji. Čudom se čudi, a že ga gospodar s prijaznim nasmehom povabi naprej. Ubogi pisarček odkima, se ustavlja in sam res ne ve, kako in kaj se je znašel v trgovini.

Koliko je le tu različnih oblek vseh vzorcev in barv! A tukajle je ena, ki daleč prekaša vse. Kostum Heliosa, sončnega kralja. To bi bila reklama za firmo Sonnenstrahl, če bi se gospod v tej prelesti pojavil na plesu! Glejte, kako mu le čudovito pristoji! Zaman je vse pisarjevo izgovarjanje. Že je tukaj spremstvo, ki naj ga popelje v plesno dvorano.

Njegov prihod je vzbudil tam v resnici pravo senzacijo. Ko pa je zadaj na triumfalnem vozu zažarela svetlobna reklama tvrdke: Sonnenstrahl, je vse prsknilo v smeh. Šele tedaj sprevidi pisar, da je bil za sejmarsko reklamo in se zmeden in osramočen umika pred dovtipi in posmehljivimi opazkami. Zatekel se je v oddaljen palmov salon, se zgrudil na divan in si snel z glave blestečo krono. Ne, zanj je ni v življenju radosti in ne zabave.

Ko tako sedi vgreznjen v žalostne misli, uzre, kako se je s palmovega vršička spustila čudolepa deklica. »Kdo si?« jo vpraša strmeči pisar. »Jaz sem signorina Gioventù, tvoja mladost sem, ki si jo tako kmalu ostavil. Kaj si počel ves ta čas?« »Dnevi otroških iger so mi kaj kmalu minili, prišla je šola, dolga leta učenja, zatem nekoliko ljubezni, sedaj pa sedim in pišem v advokatski pisarni.« »Sedaj pa te bom za vselej zapustila,« pravi devojka in z lahkim nasmeškom odpleše v dvorano. Kako strašna misel, izgubiti za vselej svojo mladost! Planil je hlastno za njo, si krčil pot skozi dvorano in iskal svojo mladost v vročični želji, da bi jo še enkrat objel, da bi se še enkrat z njo opojil. Prikazala se mu je zdaj tu, zdaj tam, se mu sproti izmikala, njegovo hrepenenje po njej pa je bolj in bolj goreče raslo. Končno jo je dohitel, jo sklenil v naročaj in se spustil z njo v predivji ples.

Zarana se je nekaj veseljakov skoraj spotaknilo ob možu, ki je ležal pred Sonnenstrahlovo trgovino. Zaman so poskušali zbuditi dozdevno pustovo žrtev. Ubogi pisar je nocoj to noč preminil za visoko vročico.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Smiljan Samec. Za upravo: Ivan Jerman. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.